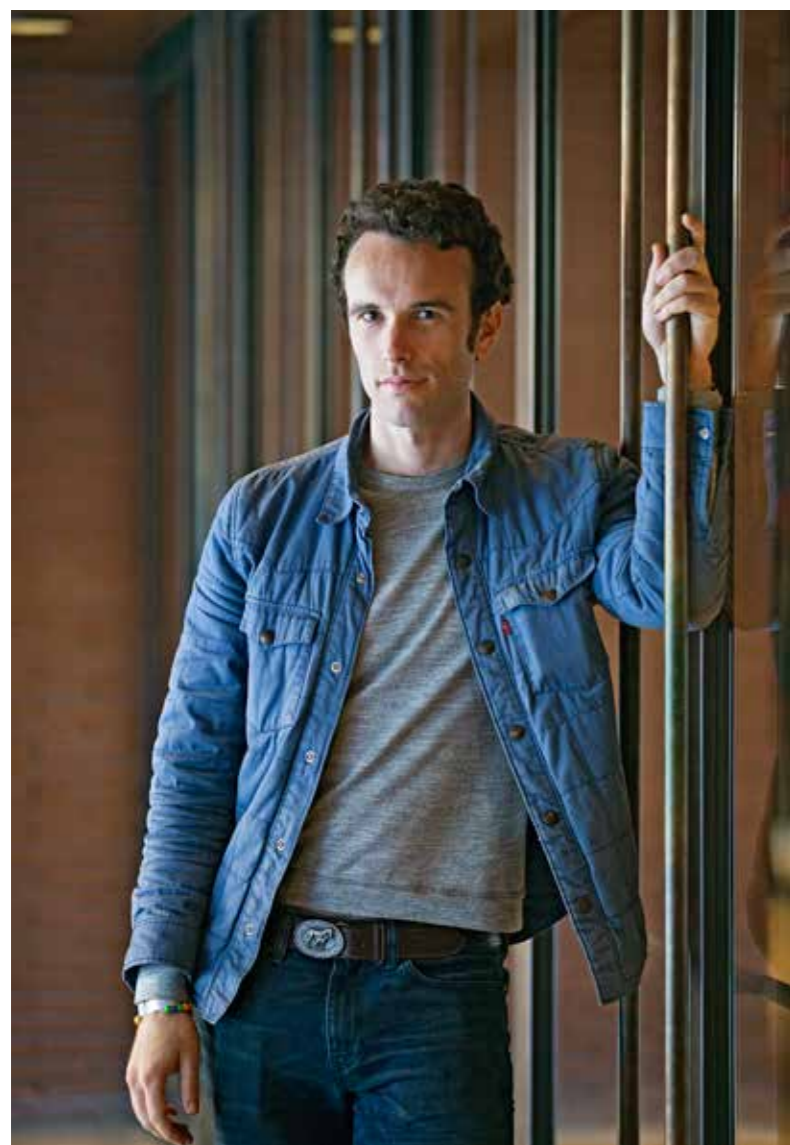

Kjenn din fiende.

Det er prisverdig når en krigsreporter forsøker å komme så nær sin fiende som mulig, men det siste lille skrittet – over grensen til den andres virkelighet – er både det vanskeligste og det nødvendigste.

Nysgjerrig på «den andre» Elliot Ackerman tjenestegjorde for USA i Midtøsten og vendte senere tilbake som journalist og har skrevet memoarboken «Places and Names». Foto: LEONARDO CENDAMO/GETTY IMAGES

BOKOMTALE
FREDRIK GIERTSEN
Litteraturviter og skribent

Krigsjournalistikk. Elliot Ackerman – tidligere soldat i U.S. Marine Corps med fem oppdrag i Midtøsten – har skrevet en liten memoarbok kalt «Places and Names», der det som går tapt gjennom det beskjedne omfanget, langt på vei oppveies av ettertankens dybde. Tonen settes allerede tidlig, der Elliot – nå i sivil, i egenskap av journalist – drar av gårde for å møte en viss Abu Hassar i en flyktningleir i det vestlige Tyrkia, nær grensen til Syria. Abu Hassar kjempet for Al-Qaida i Irak, og Elliot er nysgjerrig på om de kan ha deltatt i de samme kamphandlingene, på hver sin side. Innledningsvis våger han imidlertid ikke å røpe sin militære bakgrunn, men mellommannen – Abed, en aktivist fra Damaskus – gir ham etter hvert tegn til at han mener han kan ta skrittet fullt ut.

Det som følger, er en lett absurd, nærmest rørende scene der de to fiendene – med latteren på lur – tegner et kart over området langs Eufrat, og markerer datoer for militære slag de har deltatt i. Men det er likevel ikke snakk om noen forsoning, for det er bare en saklig gjennomgang av krigens realiteter, mens de vidt forskjellige bakenforliggende ideologiene ikke er gjenstand for diskusjon. De respekterer hverandre, men ingen av dem anerkjenner nødvendigvis den andre som likeverdig. Hassar trekker frem et afghansk munnhell som sier at «Dere har klokkene, men vi har tiden [på vår side]».

Elliot Ackerman
«Places and Names.
On War, Revolution,
and Returning»

Allen Lane (Penguin
Random House) 2019
232 sider

«Ved å forsøke å utløse grunnleggende endringer i regionen, var det vi selv som skapte grobunnen for økningen i ekstremismen».

Elliot Ackerman
i boken

Den hegemoniske fortellingen.

Krigens logikk innebærer gjerne en demonisering av fienden, noe som også i høy grad – ikke minst via populærkulturen – påvirker allmennhetens oppfatning av hendelsene for ettertiden. Menneskeliggjøringen av «den andre» har således temmelig dårlige kår, selv om seriøs historieformidling – helt fra Herodots beskrivelser av perserkrigene (500–448 f.Kr.) – selvsagt etterstreber objektivitet. Men – for å parafasere de retoriske spørsmålene til filosofene Antonio Gramsci og Gayatri Spivak – slipper egentlig de koloniserte og undertrykte noensinne virkelig til med sine versjoner?

Indiske Spivak (1942–) var blant annet inspirert av den italienske kommunisten Gramsci (1891–1937), som i sine fengselsnotater skriver om hvordan den til enhver tid hegemoniske ideologien – i praksis tilhørende borgerskapet – først fjerner brodden og deretter tar opp i seg ethvert tilløp til alternative fortellinger. Ifølge Gramsci var det ikke nok for makt-havere bare å utøve tvang, de måtte også etablere intellektuelt og moralsk lederskap. I så måte er jo brutaliteten som enkelte ekstreme jihadist-grupper i Midtøsten utøver, en gave til presseavdelingene i de vestlige makter som ønsker å erobre befolkningens «hearts and minds», mens deres egne eksesser gis merkelappen «collateral damage», uheldige eller uunngåelige hendelser på veien mot det høyverdige målet.

Selektiv innlevelse. Det kanskje mest kjente eksempelet fra den moderne journalistikken på å unndra seg denne forhåndsdefinerte rollen, er briten Robert Fisks beskrivelse av den gang han – i 2001 – ble angrepet og sterkt skadet av en gruppe afghanske flyktninger i Pakistan. Fisk skriver ikke bare at han unnskylder overgriperne, men også at han hadde gjort det samme i deres sted, fordi han innser at han for dem er en representant for dem som har sveket og brutalisert dem.

I så måte er artikkelen tankevekkende (om enn også nærmest patetisk i sin umyndiggjøring av steinkasterne), slik den illustrerer poenget om at innlevelsen i andres lidelse og død er svært selektiv.

Demonisering av fienden
En amerikansk soldat avbildet 8. juni 2008 idet han tar ned et bilde under en pressekonferanse i Bagdad for å henge opp et annet som viser den drepte Abu Musab al-Zarqawi som ledet Al-Qaida i Irak.

Foto: KHALID MOHAMMED, AP/NTB SCANPIX

I det ene øyeblikket er vi med Ackerman idet han leder en tropp inn i en nærkamp det er anslått at bare 70 prosent av dem vil overleve, mens vi i det neste får vite hvordan han forsøker å forklare krigens logikk for sine barn.

(«Hva vil reaksjonen bli, mon tro?», må Mohsin Hamid ha tenkt da han i romanen «Den motvillige fundamentalist» (2007) beskrev en ung, desillusjonert pakistaner i USA som ikke helt klarte å skjule gleden for seg selv da han så tvillingtårnene rase den 11. september 2001.)

Om den påfølgende Irak-krigen skriver Ackerman at en av de mange feilvurderingene president Bush gjorde, var å innbille seg at stemningen i landet var omtrent som i Frankrike under andre verdenskrig, at deres høyeste ønske var å bli frigjort av amerikanerne. Ackerman skriver: «Ved å forsøke å utløse grunnleggende endringer i regionen, var det vi selv som skapte grobunnen for økningen i ekstremismen».

Med og uten uniform. I 2001 tømte Syrias diskrediterte president Bashar al-Assad landets fengsler for jihadister. Hans håp var at de snart ville kjempe mot ham, for han kalkulerte med at det ville være lettere å få internasjonal støtte med dem som motstandere enn de moderate demokratiforkjemperne, en plan han – med Ackermans ord – lyktes godt med.

Om ikke forfatteren akkurat belyser alle sidene i denne ufattelig kaotiske krigen, så glir han inn og ut av den offisielle og den private fortellingen ettersom han opptrer i uniform eller ikke. Han har god avstand til den tradisjonelle militære versjonen, som

– med sine innslag av patriotisme og rasisme – naturligvis er viktig for å mobilisere på hjemmebane. Men mye av verdien til en bok som «Places and Names» ligger i det varierende perspektivet. I det ene øyeblikket er vi med Ackerman idet han leder en tropp inn i en nærkamp det er anslått at bare 70 prosent av dem vil overleve, mens vi i det neste får vite hvordan han forsøker å forklare krigens logikk for sine barn. Et annet sted leser vi en rørende beretning om en gang han oppsøkte en ny generasjon skatere ved Themsen, et miljø han selv tilhørte i sin relativt ensomme barndom da familien flyttet til London for en periode, og til hans glede hører han at den gamle sjargongen fremdeles er intakt: «Safe, man, safe», sier de.

På et vis går det en rød tråd gjennom hans forhold til omgivelsene, en blanding av nysgjerrighet og respekt for «den andre», noe som nok alltid vil være mangelvare i slike konflikter.

Tegning: RICK WICKEE/CAGLEARTOONS.COM